

TITÓAN KÁMEN, avagy a gerinctelenek

Történelmi szatíra három részben, végjátékkal

Ez a dráma tipikus pannón, főleg vajdasági magyar értelmiségi sorsokat igyekszik megmintázni, ám (a dokumentáris alapoktól eltekintve) a fantázia terméke. Bírálatainak hitelét kockáztatná, ha konkrét személyt célzó karikatúrát nyújtana. Viszont alapjában véve mégis karikatúrisztikus jellegű, csak hogy az elmúlt évtizedek lényegéről, tipikus emberi (nemzetiségi) tulajdonságairól alkot torzképet. A formáját illetően a játékos (bohózáti) elemeknek alapvető szerepük van. Az egészen komolyaknak tűnő párbeszédnek sem teljesen komolyak. A szereplők pl. nagyjából (történetietlenül) tisztában vannak az előttük álló évtizedek lényegével. Jellemükről többnyire már a nevük is sokat mond.

SZEMÉLYEK:

PUHAI (író, tanár, kutató)

ERNA (Puhai felesége, jogi előadó)

IVÁN (a fiuk, elektrotechnikus, villanyszerelő)

LUJZA (a felesége, kinlódtanárnő)

VALENTIN (a fiuk, műszaki főiskolás)

RUGANYI (az első részben I. kápó: bölcsész egyetemista, majd politikus)

VASICS (az első részben II. kápó: partizántanító, majd politikus)

SZOBAPARANCSNOK (régii heródista, majd kámenista földmunkás)

RENDŐR

FOGOLY

CIKKÍRÓ

SZOCIOGRÁFUS

FŐSZERKESZTŐ

FELELŐS

KÖLTŐNŐ

SZPONZOR

FILOZOPTER

PUBLICISTA

KELEKOTYICS (festő)

I. rész

Hegyoldal, balról szakadékperem, hátul pavilonok, jobbról hátul konténer – a totalitárius rendszer büntető-átnevelő tábora a negyvenes és ötvenes évek fordulóján. A pavilonok fölött egy fáraó képe alatt öles betűkkel:

Tegnap óta éltünk
gyönyör-hárem,
hogyan Te léptél előre,
Titán Kámen.

A háttérben piramisok sejlenek fel.

PUHAI (a szakadék peremén, révülten motyogva): Tíz másodperc sem kell, és találkozunk, apám. Zuhanás közben rögtön elájul az ember, s mikor a teste összetörik, ami fájhat, már nincs benne. Mire leérek, a sérült csigolyám sem sajoghat! Így viszont, ha kiszabadulnék is ebből a pokolból, csak átnyögdécselem az életemet. Egy lépés... és röpülök... Az úristen tudja az igazságot és megbocsájtja e tettemet. Mártának ezután még kevésbé kellenék. Gyerünk! Segíts, uram! (a jobb lábával előrelép)

I. KÁPÓ (nesztelenül, gyorsan közeledve ráveti magát Puhaira): Hohó! Lassan a testtel! (Halkan, epésen.) Még a biblia szerint is előbb meg kell bánnunk bűneinket, s csak azután jöhet a halál. (Hangosan). Nem viheted magaddal a titkaidat, kutya! (Ellődítja Puhait a szakadék szélétől.)

PUHAI (testi-lelki fájdalomában a földön fetrengve): Még meghalni sem engeditek az embert!

I. KÁPÓ (halkan): Az Istened életre teremtett. (Szétnéz s hirtelen élesen.) Öngyilkos akartál lenni, ronda férgel! Te még a régi, korcs hiteddel is visszaélsz! (Halkan). Ha kijutunk innen, némi orvosi beavatkozással rendbe-

jössz! Gyógyfürdők várnak ránk! (*Elmereng.*) Igen, a fürdők... egy kis fürdőkád... vagy csak egy tus, szappandarabkával. (*A II. kápó közeledésére felfigyelve, mí-melt dühvel.*) Gerinctelen disznó! Hogy mertél belerokkanni kámenizmusunk építésébe?! S a tetejében a kővágás felügyeletét is szabotálod! Kik azok a dögök, akik mímelik a legyöngülést?! (*Puhai hóna alá nyúl.*) No, Kámen-talpra állunk. Hogy monddod?

PUHAI (*magánkívül dadogva*): Ta-talpra ma...!

I. KÁPÓ (*dühöngve*): Micsoda? Te rohadt fasiszta!

PUHAI (*ijedten ocsúdva*): Kámen-talpra...!

I. KÁPÓ (*színlelt megnyugvással*): Az már más.

II. KÁPÓ (*időnként hátrapillantva*): Nocsak! Megelőlegezzük a földi paradicsomot és heverészünk? Még tán szerelmeskedhetnénk is van? (*Nagyon keményen a kápótársához.*) Ahelyett hogy lerúgtad volna a sziklafalon, tutujgatod. Mintha nem tudnád, hogy a kukorica és a víz milyen drága itt a hegyvidéken. Hívat a szobafőnök. (*Puhaihoz, miután I. kápó Puhaira köpve elmegy.*) Ki engedett téged ide? Amott nem tudtál hugozni? (*Perverz gúnyjal.*) A kis vízesésedben akartál gyönyörködni, mi, művészlélek? No, nyomás vissza! (*A görnyedt sántikálóhoz szinte súgva.*) Az irodában fél füllel hallottam, amikor az őrnagy valamelyik kinti felettesével telefonálva azt mondta, hogy rendben van, ezután a kukorica helyett krumplit, babot meg egy kis húst adunk nekik. Meg hogy a heti tisztálkodás is lehetővé válik. Mérgeződött, hogy egy-két hét alatt nem lehet mindent megváltoztatni. Főleg az egészségi állapotot nem...

PUHAI (*a gerincét fogja s legyintve közbevág*): Az enyémet soha...

II. KÁPÓ (*dühösen jobbra-balra tekingetve folytatja*): A tábornok látogatását minél későbbre akarta halasztani. Azzal is érvelt, hogy az eszmei átnevelés nem lehet eredményes ilyen rövid idő alatt. Végül persze beadta a derekát. Te ezzel a két hónappal is megúszhatod, ha gyorsabban fejlődsz és hasznunk lesz belőled. Te mint kisebbségi értelmiségi tanúbizonyságot tehetsz a mi politikai érettségünkről, kámenista meggyőződésünkről. (*Megpillantja a közelgő rendőrparancsnokot s az ürüléktartályra mutat.*) Annak a tartálynak a párái majd

kikúrálják a gerincet! Szemed és füled azért csak van! Ha nem számolsz be róla, kik lazálnak, amikor mi dolgozunk, akkor az azt jelenti: élvezkedsz és nem akarsz fejlődni. Beteges alak vagy te valójában, tetszik neked ez a feladat. (*Úgy csinál, mintha megrúgná Puhait, aki fölajdul.*)

RENDŐR (*nyugodt fölényvel*): Csak vitatkoztok s közben semmire sem haladtok. Nem megy se a fizikai, se a politikai munka. Elég lenne a ti számotokra a börtön is. Jelentéktelenek vagytok: ahhoz is, hogy likvidáljunk benneteket, ahhoz is, hogy ennyi erőt pazaroljunk az átnevelésekre. De ha a fejesek így akarják... (*Zavartan.*) Titán Kámen felséges népfőmindenesetre a legjobban tudja.

II. KÁPÓ (*fenéken rúgja Puhait, majd távozik*): Munkára!

PUHAI (*a tartályhoz vánszorogva, a közeledő I. kápóhoz*): Ilyen megaláztatást! Egész nap ebben az iszonyú bűzben... S aztán még jelentést is kell tenni: ki szaladgál ide naplopásból, anélkül, hogy hasmenése lenne. Ha valakit feljelentek, akkor várhatom a bosszúját. Ha hallgatok: ti törtök össze.

I. KÁPÓ (*a nadrágját letolva a tartály mögötti vödörön egy-két szellentés kíséretében a dolgát végzi*): Ha élve akarsz maradni, akkor kápóvá kell válnod. Főleg a normális székletű újoncokat kell jelentgetni. Az ő érdekükben is. Nemcsak azért, hogy a rendszer minél előbb egy új emberhez jusson, hanem hogy az illető minél előbb megedződve kikerülhessen innen... Aki itt nem bírja ki, az kint is alulmaradna. (*Az utolsó mondata röhhögésbe fullad.*) Ezt csak azért mondom, mert sokat olvasott emberbarát vagy.

PUHAI (*kétségbeesetten*): De hát ez a legprimitívebb, legnyersebb darwinizmus!

I. KÁPÓ (*kioktató hangszúllyal*): Mint értelmiségi így is mondhatod. De csak nekem! Alig néhány hete vagy itt, s végre rá kell jönnöd: hogyan kell bizonyítanod az életképességed az új világban. Ez kiváló erőpróba számodra. Kint a társadalomban is valamiképpen kápók leszünk. (*Szuggesztív nyomatékkal.*) Értsd meg: kápótanfolyamon vagy. (*Közben felhúzza a nadrágját és begombolkozik. Puhai undorodva néz a vödörbe és a tartalmát a tartályba üríti.*)

PUHAI (*fölelegezve, naiv becsületességgel.*) Hála Istennek, nem kell feljelentselek. Megette a fene, ha a puszta életben maradásomnak a felebarátaim megragalmazása a feltétele. Az édesapám mindig...

I. KÁPÓ (*gonoszkodva*): Az apádat hagyjad, főleg, ha vallásos vagy. Gondolj a megváltó kínjaira s mindjárt megvigasztalódsz...

PUHAI (*fölháborodottan*): Ez cinikus hülyeség. Egy naiv, hihetetlenül szorgalmas parasztembernek a nyakába szakadt szörnyű sorsát az isten fiának tudatos áldozatához mérni – istenkísértés.

I. KÁPÓ (*gyakorlatiasan magyarázva*): Nem az, mert a mi világunkban Titán Kámen az isten. Még mindig nem érted? Az apád akaratlanul is megváltott téged azzal, hogy a vérbosszú ártatlan áldozata lett.

PUHAI (*megvetően*): Köszönöm. A gerincéhez nyúl. De én egy cseppet sem érzem magam megváltva.

I. KÁPÓ. Ne békaperspektívából, hanem hosszú távon képzeld el az életedet. Ez majdnem olyan, mintha részt vettél volna a Nagy Népvédő Háborúban. Vezető ugyan nem leszel, nyilván nem is akarsz az lenni, mert szolgálékúnek neveltek. Velem együtt. (*Szétrézve és élesebben.*) Ha ezt kipucoltuk belőled, ott lehetsz mindig a népfik nyomában. (*Eközben megjelenik egy fogoly és vizek. I. Kápo kiabálni kezd.*) Jelentkezz este a szobaparancsnoknál, hogy feltartottál az ostoba dilemmáiddal! Minél értelmiségibb a polgár, annál hülyébb! De tudom isten, csinálunk belőled szalonnát, kutya!

PUHAI (*rémülten siránkozva*): Eszerint éjjel megint csak három órát fogok aludni...

I. KÁPÓ (*továbbra is emelt hangon*): Emlékezz csak: vajon többet aludtál éjszakánként, amikor a papírt arra pocskoltad, hogy néhány száz oldalon jajongj a barbár majhnapok által letiport nemes kinlód nemzetünk nyomorúságáról. A szenvedés, amint magad is tudod, nem tisztított meg. Ez a mostani (*nyomatékosan*) "szenvetés" biztosan meg fog tisztítani. Szavatolom. (*Közben a fogoly távozik. Puhai kétségbeesetten néz I. Kápóra, aki a vállát vonogatja és ismét halkán beszél.*) Nem tehetek róla. Itt és ott kint csak megszokni lehet, megszokni nem. Európa bármely pontján elérhet ennek a társadalomnak a keze. (*Nem veszik észre II. Kápo közeledé-*

sét.) Titán Kámen műve máris óriási, pedig még csak ezután fog igazán növekedni. Bizom benne, hogy az éjszaka sötétjében tovább világosodsz. Ha nem így lenne, veled buknék. Rám vagy bízva. Én viszont élni, haladni akarok!

II. KÁPÓ (*gépiesen oktatva*): Népfő úr! Először is Titán Kámen felséges népfő. A feliratra mutat. Az ott egy nagy költőtől vett idézet. Másodszor pedig az egyéni szereped túlhangsúlyozása a régi egoista parazitizmus maradványa. Ha még egyszer kivagyiskodsz, vesszőfutásra javasollak.

I. KÁPÓ (*mint akit rajtakaptak, jófiúként dadogva keresi az új szerepét*): I-igen... Titán Kámen felséges népfő, nekem meg el kell feledkezni magamról. Illetve fordítva: én csak a kámenizmussal azonosulva lehetek én.

II. KÁPÓ (*Puhaihoz fordulva*): S a múltunk nagy tévedéseit illetően hogy állunk, széplélek úr?

PUHAI (*vigyázzállásban nagyon igyekezve*): Mint csökevényeket kiirtjuk őket magunkból.

II. KÁPÓ (*gúnyosan*): Melyek azok a csökevények?

PUHAI (*gépiesen*): A magántulajdon, a nemzetféltés, az elitkultúra...

II. KÁPÓ (*provokatíván*): Milyen az a nem öncélú kultúra?

PUHAI (*bizonytalanul*): Az emberi felelősség különféle formáiból... példáiból áll... Voltak és vannak emberek, akik nem egy szűk körnek az ízlését szolgálják ki, hanem...

II. KÁPÓ (*fölnyenesen közbevág*): Igen, ezt ismerjük. Ez a nagy önzetlen egyéniségekről szóló polgári mese. Nincs köze a lényeghez. Mi eleve alárendeltjei vagyunk a népakaratnak, amelynek Titán Kámen felséges népfő a megtestesítője. De hátha okosabban értékeled a szerelmet, mint régebbi verses nyavalygásaidban.

PUHAI (*katonásan pattogva, de a gerincfájdalmával küszködve*): Két különmű ember kapcsolata mindig a közösség érdekeinek a függvénye. A szerelem mint polgári szenvedés, mint az osztályérdek megosztásának eszköze: az életből kiiktatandó. Élettársunkat csak a nép szeretetével lehet szeretni. S ez mindennél több.

II. KÁPÓ (*elégedett mosollyal*): Ez igen. Mégsem vagy te reménytelen eset. Talán már egy-két pirostojást ki is költöttél.

PUHAI: Ez még csak az első változat (*szégyenlősséggel küszködve, diadalmasan*):

Lendül a népfi,
csapkod a kalapács,
röpköd az ének.
Itt kőbe vetünk,
s kenyeret aratunk
lent tifelétek...

II. KÁPÓ (*gyanakodva, fölháborodva*): Hogyhogy kőbe vetünk? Ez imperialista rágalomra emlékeztet...

PUHAI (*tudálékosan*): A verset nem szó szerint kell értelmezni...

II. KÁPÓ (*megvetően legyintve*): ... hanem a polgári kétértelműség, kétszínűség szerint, igaz? Sajnos, még mindig nem gyógyultál ki egészen. Népuralmunk azt is jelenti, hogy az általunk teremtett valóságot világosan tükrözi a nyelvünk.

PUHAI (*kópéskodva szaval*):

Ha belenézel kedves a tükörbe,
és úgy látod, hogy orrod kissé görbe,
vigasztként jusson akkor az eszedbe,
nem kettőnkért: népünkért vagy teremtvé.

II. KÁPÓ: Ez már jobb! (*Gyanakodva.*) Csak mintha nem lenne egészen őszinte...

PUHAI (*tovább szaval*):

Mi ketten miért ne lennénk egyek?
Élődsi önző én sose legyek!
Mert mit érnek a magányos hegyek?
Távoliak, fenségesek, zordak.
Lenézői a szép közös szónak,
Míg tenger szelétől el nem kopnak.

II. KÁPÓ (*kioktatólag*): Ez visszaesés. A mi népszavunk úgy szép, hogy osztályharcos! (*Vállvergetve.*) Még fejlődnöd kell! A magányos hegyek érezhetően vonzanak...

SZOBAPARANCSNOK (*hirtelen megjelenik, gúnyosan*): Ti ketten jobban szeretitek egymást, mint min-

ket... a népet. Buzis dolog a kötészet. (*II. Kápó eltávozik.*) Ahelyett hogy tojásokon ünénk, dógozni kő. Vége az úri kedvtelésnek!

PUHAI. Ezt otthon is megmondhatták volna. Most sem tudom, miért hoztak ide bennünket...

SZOBAPARANCSNOK (*elővigyázatosan szétnézve*): Ha otthon nem feledkeze meg rólam, megmondom. Az őrnagy tennap az asztalán felejtette a dossziét.

PUHAI (*tapogatózva*): Ha azt hiszed, hogy még hasznod lehet belőlem...

SZOBAPARANCSNOK (*bensőségesen*): Emléksző, amikor a népuralom ünnepe előtt hárman dógoztatok az új számon a szerkesztőségben?

PUHAI (*lógó orral*): Persze. Baloggal és Ördöggel csináltuk...

SZOBAPARANCSNOK. Ördög a heródistákat dicsérte és Titán Káment hegyvidéki haramiának nevezte. Balog vitába szát vele...

PUHAI. De én hallgattam...

SZOBAPARANCSNOK (*okosságának tudatában*): Ez az. Ludasok közt kollaboráncs, aki kuka.

PUHAI: Én nem is igen figyeltem oda. Én nem politizáltam.

SZOBAPARANCSNOK (*főlényeskedve*): No csak ne add a hülét. A semlegesség is politizálás.

PUHAI (*ocsúdva*): Tehát ezért sorsom megkönnyebbítésének az ára besúgás vagy megrágalmazás.

SZOBAPARANCSNOK. Úgy csinász, mintha erre most jötté vóna rá. Közbe a háborút követően te is heródistaként indútá... jóvá köllött tenni, hogy azelőtt a mi megrontott fajtánkat, a kinlódokat dicsérted... Még egy gatyacsere sok lett vóna!

PUHAI (*indulatosan védekezve*) Mindaddig Titán Kámen is heródistista volt... (*Irigykedve.*) S te is... Városunkban a majhonapok között sincs olyan régi

heródista, mint te... Te bezzeg tudtad, mikor kell átállni, de én... *(Keserűen legyint.)*

SZOBAPARANC SNOK *(idegesen észlelve egy fogoly közeledését a vizeldéhez, naiv tudálékossággal):* Az alapokat sem érted! Titán Kámen felséges népfiszerezénységű nem át kezdettű fogva a népmozgalom élére. Heródest tapasztaltabbnak, alkalmasabbnak találta önmagánál. Csak akkó lépett elő, amikó nyilvánvaló vót, hogy az addigi vezér hatalomvágó... népirtó...

PUHAI *(veszi a lapot):* Tehát önfeláldozással vállalta a nagy népvezér szerepét.

SZOBAPARANC SNOK *(örül, hogy Puhai is fölfogja, amit ő tud):* Úgy van! Mit gondósz, micsoda felelősség a heródisták táborába állni a harcot. *(A fogoly távozása után halkán.)* Ő, persze, virú s ugyanúgy garázdákodik, mint Heródes tette, s nekünk itt is, meg maj kint is úgy kő csináni, hogy az ő embereinek megfelejen...

PUHAI *(fintorogva):* Ezzel mi is az ő embereivé vá-lunk...

SZOBAPARANC SNOK *(vigyorogva):* Mit számít az nekünk, ha közbe jó érezzük magunkat... Az ember mindig az embere valakinek, – nem? Te még mindig inkább csak a túlvilági istennek az embere vagy... *(Sunyi alázatossággal.)* Ne haragudj, hogy a mútkó úgy főpofoztalak... *(Magyarázkodva.)* De majnem mindenki a szobába vót, oszt a felelősség az felelősség.

PUHAI *(szemrehányón):* De mint szobaparancsnoknak a vesszőfutasomkor nem kellett volna beállnod a sorba!

SZOBAPARANC SNOK *(főlényesen):* Mi az hogy?! Nekem kellett példát mutatnom. Ehhő képest csak simítás vót az a botütés...

PUHAI *(a korábbi kínok hatása alatt):* Igen, csak érintés volt, mert az elején még volt erőm rohanni, s nem találtál el rendesen...

SZOBAPARANC SNOK *(alkudozva):* Ha megmondom, ki csapott a gerincdre, beprotezsász maj portásnak?

PUHAI *(melankólikusan):* A záporozó ütések közül alig-ha foghatom rá valamelyikre, hogy az volt a végzetes. Amilyen kemény a munkáskezed, te is eltörhetted vol-

na. *(Keserűen.)* Nekem aligha lesz már valaha is befolyásom... Biztos lehetsz benne, hogy én kint is ugyanígy fogok függni - tőled.

SZOBAPARANC SNOK *(látja, hogy ismét fogoly közeledik a vizeldéhez):* Rohadt herodista vagy te még mindig! Nem igaz, hogy sok embernek van hasmenése! MÉR nem gyűnnek most, amikó még egy tanú lenne rá, hogy baj van a kakálásukka! *(Puhai arcát fürkészve feléje lép.)*

PUHAI *(ijedten szegezi a tekintetét a szobaparancsnok lábbelijére s hebeg):* Néhány napja új, kemény orrú cipőt kaptál...

SZOBAPARANC SNOK. Te is megkapod rövidesen. *(A lábát felemelve megsimogatja a cipőjét. Puhai ijedten hátrál, miközben a szobaparancsnok fölemeli a lábát, de csak hogy Puhai felé lépjen.)*

SZOBAPARANC SNOK *(súgva):* A saját lábadra.

PUHAI *(megnyugodva, de még mindig aggályosan):* A lábsebeimnek előbb be kell gyógyulniuk.

SZOBAPARANC SNOK. Köpök a kispógári lábsebeidre! Mit számít a te lábad, amikó Titán Kámen főseges néptárs tábornoka látogat meg bennünket rövidesen, oszt neked kő tanúsítani, hogy át vagyunk neveve. Remélem, sikerűt kiverni belőled a sok heródista szemetet. *(A vizelde felé indul.)* No, mi lesz má! A nagy dógodat is kéccé végigcsináhattad vóna! *(Utánarúg az elrohanó fogolynak, majd ismét Puhai felé fordul.)* Az őrnagy aszongya: te vagy a legjobb dumájú köztünk. Persze, ha azt mondod, amit köll. Jó készülj fő, mer ha rosszú beszész, miattad ki tudja, meddig kő még itt marannunk. Ha jó lesző, akkó nem soká megyünk.

PUHAI *(szokásosan nyavalyogva):* De hát kiegyenesedni sem bírok! S olyan nyilalásaim is vannak, hogy bármikor fölüvölthetek, s akkor löttek a színjátéknak, meg a hazamenésnek is.

SZOBAPARANC SNOK. Érzéstelenítőt kapsz maj az orvostú.

PUHAI *(hitetlenkedve):* Orvostól...!

SZOBAPARANCSNOK (*diadalmasan*): Hiába vagy könyvkukac, még most se tudod, hogy a világnak halannia kő. Az orvos már tennap megérkezett, hogy a sebeket rendbe hozza. Ma dére már cukros tésztát kapunk, hónap ruhaszállítmány érkezik. (*Főlfigyel a közeledő II. Kápóra.*)

PUHAI (*gyanakodva*): Most is csak ugrattok, ugye? (*Síránkozva.*) Nem lesz itt jobb semmi, s innen sohasem juthatunk ki. Talán az is lenne a legjobb!

II. KÁPÓ (*gonoszkodva*): Az orvos előtt nekünk kellene megreparálnunk a gerincet, hátha megjönne az életkedved.

PUHAI (*ijedten és szolgálatkészen feléje fordul*): Majd összeszedem magam. Jó lenne, ha az őrnaggyal főpróbát tartanánk.

II. KÁPÓ (*a fejét csóválva, dühösen*): Számodra ez még mindig csupán játék. Téged majd odakint is állandóan szemmel kell tartanunk. Ha csak színészkedsz s nem meggyőződésből teszed, amit elvárunk tőled, elszüllyesztünk. Jól jegyezd meg: te vagy fent lehetsz vagy sehol. Persze, inkább a háttérben fogsz tevékenykedni. Mint nemzedet átnevelésének egyik fő felelőse. Jó példája leszel az egyenjogúsításnak. (*Puhai nem válaszol, ezért rövid szünet után gúnyosan folytatja.*) Ha belegondolsz, hogy apád még virágot dobott a megszálló csizmái elé...

PUHAI (*bizonytalanul*): Nem tudom, de ha mégis: meg lehet érteni.

II. KÁPÓ (*dühösen*): Mit? Azt, hogy békés szántóvetőként eleséggel látta el azokat, akik bennünket mint kisebbrendű fajt elüldöztek? Azt, hogy esténként imádkozott: védje meg az isten a hozzátartozóit otthon és a fronton a fegyvereinktől? Hogy mi dögöljünk meg a hegyekben, erdőkben, míg ti a nemzeti kivagyiságotoktól elteltlen dúskáltok a javakban.

PUHAI (*visszafogott indulattal*): A kedvetek szerint állatok bosszút...

II. KÁPÓ (*pattogva*): Nem egészen a kedvünk szerint... Az én apám is odaveszett...

PUHAI (*immár felesel*): De fegyverrel a kezében...!

II. KÁPÓ (*kihúzza magát*): Nem is összekulcsolt kézzel. Erre büszkék vagyunk.

PUHAI (*fölbátorodva*): Akkor miért e gyűlölködő hangnem, ha úgy éltetek és haltatok, ahogy akartatok, s még bosszút is álltatok?

II. KÁPÓ (*sziszegő gyűlölettel*): Azért, mert nem végeztem alapos munkát. Legbelül nem sikerült téged meggyőzőnem az igazságunkról, a te igazi lehetőségedről.

PUHAI (*nyugodtan*): Feleslegesen komplikálok a dolgot. Az őrnagynak is, meg az ő feletteseinek is csak az a fontos: használható ember leszek-e. (*Malíciózusan.*) Mondd, nem a mi vidékünkön teljesítettél te szolgálatot a háború végén? Nekem néha úgy tűnik: mikor velem beszélsz, valójában önmagad akarod meggyőzni.

II. KÁPÓ (*sóhajtva, elhárító mozdulattal oktat*): Az őrnagynak s utóbb a tábornok népfinek azt fogod mondani, hogy rájöttél: a kámenistáknak van igazuk, s hálás vagy azért az időért, amennyi kellett ahhoz, hogy fölkészülj a rád váró társadalmi munkára. Azt kell mondanod: itt kinyílt a szemed, újjászülettél.

PUHAI (*a hátához nyúlva, nyögve*): De a gerincem...

II. KÁPÓ: Azt mondod majd, hogy púposnak születted s itt érzed magad először teljes embernek.

SZOBAPARANCSNOK (*váratlanul betoppanva, félreértéssel*): Tejes embernek! Naponta kapunk tejet. (*II. Kápóhoz.*) Az őrnagy szót, hogy ellenőrizsem a nevelésed eredményét. Hónap ő vizsgáztatja.

II. KÁPÓ: Ahogy parancsolták.

PUHAI (*nyomatékkal*): Ma csak másodszor kaptunk tejet.

SZOBAPARANCSNOK (*ordítva*): Micsoda!? Te még mindig nem tanútd meg, hogy mi itt teje-mézze folyó Kánaánban...

PUHAI (*nekibátorodva, pimaszul*): Kanadában...

SZOBAPARANCSNOK (*felháborodva*): Oda szeretted volna lógni ugye, tőkések rohadt bérence!

PUHAI (*pimaszul*): Kánaánról mint elért valóságról a hamis próféták szoktak zengedezni.

SZOBAPARANCSNOK (*Puhaihoz rohan és átfogja a torkát*): Tetőfi nagyon régen gondolkodott így. Érted? Száz évve ezelőtt. No!? Kánaánba vagyunk vagy Kanadába?

PUHAI (*köhög*): Ká-Kánaánban...

SZOBAPARANCSNOK (*fogcsikorgatva*): S hogy jutotunk ide? Mi!?

PUHAI (*mintha leckét mondana*): Úgy látszott, hogy Heródes mutatott számunkra helyes utat, amikor megteremtette a birodalmát. Annyira törekedtünk az egységre, hogy még Titán Kámen felséges népfő is hitt neki...

SZOBAPARANCSNOK (*megszorítja a rúgkapáló Puhai nyakát s ordít*): Nem hitt neki! A reakciók szoktak az Istenben meg Kanadában hinni. Szövetségese vót neki. Bízott benne.

PUHAI (*köhögve*): Sző-szövetségese volt neki. Bízott benne. Heródes féltékeny lett a mi felséges népfőnk növekvő tekintélyére, és el akarta tenni láb alól, minket meg szolgáskorba akart taszítani.

SZOBAPARANCSNOK (*diadalmasan*): Ez az! De hogy kerütünk mi ide a táborba?

PUHAI: Félreértés miatt...

SZOBAPARANCSNOK (*nekidühödve*): Micsoda!? Szorít egyet Puhai torkán.

PUHAI (*köhögve*): Félreértettük a felséges népfő rendelkezéseit.

SZOBAPARANCSNOK (*győzedelmesen*): Ja, az más.

PUHAI (*mindinkább belejön a szerepébe*): Minket valójában kitüntettek azzal, hogy idehoztak.

SZOBAPARANCSNOK (*főlényesen bólogat*): Úgy bizony.

PUHAI (*tovább mondja a leckét*): Minket a kámenisták fejlődésképeseknek találtak, s ahelyett, hogy mint osz-

tály- és nemzetellenséget kiirtottak volna bennünket, megadták nekünk az ideológiai átalakulás lehetőségét.

SZOBAPARANCSNOK (*mintha áment mondana*): Köszönjük nekik! (*Puhaihoz számonkérően*.) Mi lesz a dógod, ha ezt a tanfolyamot befejezzük?

PUHAI (*mondja, amit érzése szerint mondania kell*): Jó példával járok elől!

SZOBAPARANCSNOK (*szörnyülködve Puhai nyaka felé nyúl*): Te elő akarsz járni?

PUHAI (*magyarázkodva*): A felséges népfő parancsai szerint...

SZOBAPARANCSNOK (*megvetően*): Nem képzeled talán, hogy szóba áll veled!?

PUHAI (*magabiztosan*): Azért lesznek felelős emberek, akik a nép képviselőiként továbbítják a rendelkezéseit. Ő - mi, mi pedig ő vagyunk. Ő azért felséges, mert a népet testesíti meg.

SZOBAPARANCSNOK. Mégis tudsz valamit. Mik most a legsürgősebb feladataink?

PUHAI (*rövid habozás után kivágja*): A vagyonosoktól elveszünk mindent...

SZOBAPARANCSNOK (*újra megtalálja a kötekedés lehetőségét s megrázza Puhai fejét*): ...mer rablófajzat vagyunk? Engem is azé zártak be, mer naplopó vótam, oszt irigyetem a nagygazdákat, ugye? A vacak regényedbe még így írtá a mozgalmi emberrű...

PUHAI (*már nem táncolhat vissza*): Kisajátítjuk a kisajátítókat...

SZOBAPARANCSNOK (*cinikusán*): ...hogy senkinek ne legyen semmije.

PUHAI (*tudva, hogy úgy beszél, ahogyan kell*): Hogy mindenkit egyenjogúvá tegyünk... Hogy senki se öröklés vagy önző ügyeskedés által birtokolja a földet és a műhelyek, gyárak eszközeit...

SZOBAPARANCSNOK. Miért? (*Provokatíván*.) Mert mindanyian egyformák vagyunk!

PUHAI (*merészen*): Csak lehetünk. Különbem nem lennének nagy nehézségei a társadalmi átalakulásnak.

SZOBAPARANCSNOK: Meg a nemzetinek... Mi kinlódok vagyunk...

II. KÁPÓ (*közbeszóló*): Jobb dolgok van nálunk, mint mikor egy országban éltetek a saját nemzetetekkel.

PUHAI (*prófétikus okossággal, de gúnyosan*): Mi nemzetiség vagyunk. Mi leszünk a majhonapok büszkesége. Minket a kevesebbeket és gyöngébbeket erősökké tesznek. Olyan erősök leszünk, hogy legyőzzük önmagunkat!

SZOBAPARANCSNOK (*gyanakodva*): Hogyhogy?

PUHAI (*önmarcangoló átszellemültséggel*): Elfelejtjük a háború végét, amikor megkaptuk a magunkét... Elfelejtjük, hogy nemzet vagyunk, nemzet voltunk... Elfelejtjük a jövőt fel nem ismerő íróinkat...

SZOBAPARANCSNOK (*gúnyosan*): Te elég rosszu haladsz az elfeledésse. Különbem tunnád: nincs mit elfelelnünk. Csupán jó kő értékenünk, ahogyan Titán Kámen felséges népfő írja (*ujját felemelve, kioktatólag és diadalmasan, hogy tudja a jövőteremtő varázsigét*): "A tisztogató után mindenkire építő munka vár. Egyenlő jogokká. Függetlenű a származástú." Felenni csak annak kő, akinek a fejében még mindig sok a régimódi hüleség..

CIKKÍRÓ (*egy gépelt oldallal a kezében jelenik meg*): Az őrnagy népfő küldött Puhai népfőhöz, hogy nézze át az írásomat. Megjelenhet-e így a táborlap következő számában?

SZOBAPARANCSNOK (*a helyzetet élvezve, gúnyosan*): Ez is a főpróba előkészítéséhez tartozik.

PUHAI (*átfutja a kéziratot és a szobaparanCSnok felé sandít*): Miért tartod te szükséges rossznak a kulákok kisajátítását?

CIKKÍRÓ (*elszántan*): Azért, mert a kisajátítás a fejlődés érdekében elkerülhetetlen, viszont ebbe az eltulajdonításba sokan belerokkannak, sőt bele is pusztulnak... A szüleim öngyilkosok...

PUHAI (*habozva, a szobaparanCSnok, de főleg II. Kápó felé sandítva*): Tudom... magam is tapasztaltam... De ha

bízunk az összefogásunkban, akkor a könnyeink gyorsan fölszáradnak. (*A szobaparanCSnok és II. Kápó bölögnak.*) Az erőszak elkerülhetetlen alkalmazása mögött rejlő humánusmot kell kiemelned. (*Rábeszélően.*) Gondolj a majdani gyereked szép jövőjére...

CIKKÍRÓ (*lehangoltan*): Képtelen vagyok elfeledni a rímáncodó hangjukat... és... azok kegyetlen arcát, kíméletlen kezét...

II. KÁPÓ (*nyugodtan*): Te esküdtél bosszút a szüleid sírjánál, ugye? A bosszúnak nincs mindig értelme. Most egyáltalán nincs. Jobb, ha nem beszélek arról, hogyan jártak a szüleim, amikor a kinlódok bevonulása-kor állítólag az ő padlásukról nyitottak tüzet rájuk.

PUHAI (*a cikkíróhoz, hirtelen ötlettel, miközben Kápó II. és a szobaparanCSnok gyanakodva figyelnek*): Apád egészséges volt?

CIKKÍRÓ (*lehajtott fejjel*): Mindketten betegeskedtek a robotban eltöltött évek miatt.

PUHAI (*egyre magabiztosabban*): Gyarapodtak a háború előtt és aközben?

CIKKÍRÓ (*kinyögve*): Valamelyest.

PUHAI (*a helyzet uraként*): Szidták az őket agyonadóztató félfudális tőkés államot?

CIKKÍRÓ (*felemeli a fejét*): A naplopó urakat szidták.

PUHAI (*összehúzott szemmel*): A majhonapokat vagy a kinlódokat?

CIKKÍRÓ (*habozva*): Előbb az egyiket, később a másikat...

SZOBAPARANCSNOK (*kitör*): A kámenistákat mindig, de főleg a végén, ugye...?

CIKKÍRÓ (*idegesen*): Hát...

PUHAI (*diadalmasan*): No látod! Megváltás volt számukra a halál, még ha sem ők, sem pedig te nem így képzel-tétek el. Ha igazán szerettek, ők is azt várnák el tőled, hogy nyavalygás helyett illeszkedj be az új világba.

CIKKÍRÓ (*bizonytalanul*): Hát... majd igyekszek átsiklani a tragédiákon...

PUHAI (*nagyon határozottan*): Ami látszat, az nincs. A te helyed a kemény diadalmenetben, az építő munkában van. (*A szobaparancsnok és a II. Kápó lelkesen bölögnak, a megjelenő I. Kápó ujjong.*) A megújulásra képtelenek elhullása nem tragédia, hanem történelmi szükségszerűség. Elődeink hibáztak: az önzés és nemzeti elfogultság vétkét nekünk kell jóvá tennünk.

NOVELLISTA (*zavarodottan megjelenik és Puhaihoz intézi a szavait*): Az őrnagy népi küldött ezzel a kis novellával magához.

PUHAI (*a kezébe veszi és belemélyed a két gépelt oldal olvasásába.*)

SZOBAPARANCSNOK (*gúnyosan*): Biztos a zisten itteni házárú írtá.

NOVELLISTA (*csodálkozva*): Miért éppen arról írtam volna?

SZOBAPARANCSNOK: Mikó néhány hónappal ezelőtt megérkezte, a munka szünetében csak a hegy erdős, havas meg ködös csúcsát bámultad. Aszontad, hogy ha van isten, akkó ott lakik.

NOVELLISTA (*mentegetőzve*): Leszoktam már az álmodozásról. (*Keserűen.*) Rájöttem, hogy az isten itt a földön lakik.

SZOBAPARANCSNOK (*fenyegető keménységgel*): Még nem tanultad meg eléggé tisztelni! (*A Kápók helyeselnék.*)

PUHAI (*beleélve magát az új rendszer művészetfelfogásába*): A hősöd miért a szerelmi csalódását követően csatlakozik a kámenistákhoz? Csatlósokra nincs szükség. Nekünk olyan ember kell, aki a kizsákmányoltsága során jött rá a mi egymásrautaltságunkra, vagy pedig a rendszerünk pozitív példái feledtették el vele addigi előítéleteit.

CIKKÍRÓ: Ez megtörtént eset, s az illető jó kámenista. Saját maga beszélt így élete sorsdöntő szakaszáról.

PUHAI (*a saját fontoskodását élvezve*): Az édesmindegy. Minket az érdekel, ami a mi világnézetünk szempontjából tipikus és példamutató. Ezt a szöveget át kell írnod.

III KÁPÓ (*Puhaihoz*): Úgy gondolom, a főpróbád sikeres lesz. Ne feledd, a fejlődésed nekünk, régieknek köszönhető!

SZOBAPARANCSNOK. Bizony!

PUHAI (*a gerincéhez nyúlva, kétértelműen*): Ó, nagyon köszönöm.

Függöny

